

İNSAN VE/VEYA HAYVAN

MUTSUZLUK MAKİNESİ

GEORGE TSAKRAKLIDES

ÇEVİREN: FİLİZ ÇAKIR

livefa
yayınevi

İnsan ve/veya Hayvan

01 Yol Ayrımları

Çiler Çilingiroğlu / Mehmet Barış Albayrak

02 Mutsuzluk Makinesi

George Tsakraklides

George Tsakraklides, Eğitimini fen bilimleri (moleküler biyoloji, kimya, gıda) alanında tamamladıktan sonra asıl ilgi alanının ekoloji ve insanlığın doğayla arasındaki bozulan ilişki olduğunu fark etti. Biyoloji, antropoloji, teoloji ve ekonomi gibi farklı alanları merceğe alarak öz-yıkım üzerine kurgu, kurgu dışı metinler ve şiirler yazdı. @99blackbaloons adlı Twitter hesabını aktif olarak kullanmaktadır.

Filiz Çakır 1970 yılında Balıkesir’de doğdu. İstanbul’da büyüdü, okudu, yaşadı. Okumayı öğrendiği yaşlardan itibaren okurluk kariyerine tutkuyla devam etti. Özel sektörde uzun yıllar çalıştıktan sonra hayali olan çevirmenliğe başladı. Çevbir’in düzenlediği Edebi Çeviri Atölyesi’ne katıldı. Klasik ve çağdaş dünya edebiyatından yaptığı çeviriler yayımlandı. Okurluk ve çevirmenlik kariyerine Çanakkale’de devam ediyor.

İnsan ve/veya Hayvan Kitap Dizisi

Editörlerin Önsözü

Sözlerin tutulmadığı, vaatlerin yerine getirilmediğinin açıkça ortaya serildiği bir çağda insanı insan-olmayanlardan ayıran çizgiyi yeniden nasıl düşünmek gerekir? Aslında içerisinde bulunduğumuz krizin küresel boyutu, eleştirinin menzilini böyle bir çizginin varlığını bile sorgulayacak ölçüde genişletmenin vaktinin çoktan gelmiş olduğunu göstermektedir. İnsanı hayvandan koparması beklenen eski, paslanmaya yüz tutmuş ayırım çizgisi Aristoteles'in son derece meşhur iki önermesinin birbirine eklenmesi ile oluşturulur: İlk olarak, Aristoteles'e göre insan politik bir hayvandır. İnsanın politik güçlerine, söz üretmekle ortaklaşma kapasitesine ve *polis*'e dair olmasına referansla yapılan bu tanım, klasik bir yüklemden beklenebileceğinin aksine, özneyi (insan) cinsine (hayvan) tabi kılmaz fakat kendi dışında kalan diğer her şeyle birlikte ondan ayırır. Politik yetileriyle tanımlanan bu insan, en temelde düşünme ve konuşma kapasitesine sahip olması nedeniyle, doğanın ve hayvanlığın kapsamına kendine özgü karakteriyle dahil edilen politik bir *hayvan* değil, doğadan ve hayvandan ayırıcı vasfıyla çekilip çıkarılmış *politik* bir hayvandır. Demek ki insanın politikleşme biçimi *polis*'in içerisi ile dışarısı arasına çekilen kökensel bir sınır ile karakterize

olur. Nitekim insanların kolektif edimleriyle etrafını fiziksel ve metafiziksel bir çitle çevirdikleri bu *polis*'in dışındaysanız, diyecektir Aristoteles, *ya* bir hayvansıdır *ya da* bir Tanrı. Bu, insan olmanın kültürü doğadan yalıtın olumsuz bir adacık içerisine hapsolmaya başladığı anlamına gelir: Kendi varlığının anlamını kendi-olmayanlara referansla kuran bu kültürel varoluşun sözde ilerleyen tarihi, doğayı sitenin mutlak dışı olarak koyutlayan ve insanı hem hayvan-olmayan hem de Tanrı-olmayan olarak temsil eden böylesi ayırıcı bir politika ile başlatılmıştır.

Elbette insanın sitenin dışına sürdüğü yabancı Tanrının yerine göz dikmesi için de fazla beklemesi gerekmecektir. Doğa yasalarını doğaya boyun eğdirmek üzere anlayabildiğimiz takdirde su değil şarap içeceğimizin sözünü veren Bacon ile doğayı bir mekanizmaya, hayvanı ise bu mekanizmanın parçası olan bir makineye dönüştürerek modernliğe yol gösteren Descartes'in öncüsü olduğu bir çağın –“ruhsuz uzmanların ve kalpsiz hedonistlerin çağı”- vaat ettiği şey budur: Bundan böyle *polis*'in dışı diye bir yer olmayacaktır. Doğaya egemen olma arzusuyla karakterize olan bir istencin Tanrısı, hayvanı ve dünyayı yerinden ederek Varlığa kendi damgasını vurmaya çalışmasının huzursuzluğu bütün bir modernlik projesini kateder. Doğa-Kültür, Hayvan-İnsan, Cansız-Canlı, Nesne-Özne gibi kendi ürettiği ikilikleri aşmaya çalışmanın yarattığı tahribat Öznenin, Tanrının yerini almaya başladığı bu dönemin somut ve maddi veçesini oluşturur. İro-

nik olan ise modernliğin dönüşün araçlarının işleyiş biçimine kaydedilmiş içsel ve dışsal şiddetin, bu dönüşümün failini de aşındırmaya başlamış olmasıdır: Özne olarak kurgulanan insan, geldiğimiz noktada, doğaya hükmetme çabasının bir sonucu olarak hükmedilen bir nesne haline gelmiş, her şeyi araçsallaştırarak anlayan kendi akli tarafından el altında hazır bekleyen yorgun bir araca dönüştürülmüştür. On dokuzuncu yüzyılın gösterişli özgüveninin ardından gelen kriz yüzyılı insanın doğaya ve doğadakilere ege-men olma çabasına ilişkin bir yenilgiyi ortaya koyar. Burada söz konusu olan insanın kendisiyle ve kendi-olmayan olarak konumlandıklarıyla kurduğu taksonomik ilişkinin başarısızlığa uğramasıdır. Ancak bu başarısızlığın açıkça görünür olmaya başlamasından sonradır ki Heidegger insan-olmayana dönük bir hınç ile karakterize olan bu tarihten geriye dönüşe ilişkin arayışı onto-teolojik bir terminolojiye uygun olarak şöyle dile getirmiştir: “Bir Tanrıya daha gücümüz yeter mi?”

Biz ise bu dizide başka bir sorunun peşine düşmek niyetindeyiz: Başka bir insana daha gücümüz yeter mi? Doğayı insanın dışında ve altında konumlandırın, Descola'nın “büyük bölünme” olarak adlandırdığı düşünsel yolların felsefi, sosyolojik, antropolojik, arkeolojik vs. derinliğini araştırmak belki de bize “insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu” Antroposen çağından çıkışa ilişkin birkaç ipucu verebilir. Bugün felsefenin odağının epistemoloji ve öznedenden uzaklaşarak ontolo-

ji ve nesneye doğru kaymasıyla birlikte, dünyayı tıpkı Spinoza'nın yaptığı gibi ilişkisel ve monist bir tarzda kavrayan yaklaşımların çoğaldığına tanıklık ediyoruz. İnsanın dünya ve evren içerisindeki konumunu bir kez daha ve fakat bu sefer daha mütevazı bir şekilde düşünmenin bilimler alanındaki karşılığı olarak ise insan-merkezci olmayan araştırmaların geçmişteki tüm ikilikleri ve hiyerarşik sınıflandırmaları geride bırakma hususunda kayda değer ölçüde mesafe katettiğini görüyoruz. Elbette insanın kendisine ilişkin olarak ürettiği bu daha usturuplu imajın gösteri kapitalizmine doğrudan eklenilen ahlaki bir maske olup olmadığından tam olarak emin değiliz. Emin olduğumuz tek şey bugün hâlâ işler olan insan etkinliğinin, içerisinde var olabildiğimiz tek gezegendeki yaşam olanaklarını bütünüyle tüketiyor oluşunun katiyen ivme kaybetmemiş olmasıdır. Tam da bu nedenle, insan-oluşun ve insanı hayvandan, doğadan, evrenden ayıran kibirli çizginin acımasız eleştirisini vermenin vaktinin çoktan geldiği kanaatindeyiz. Bir diğer deyişle, biz etiğe küresel bir boyut kazandıran tartışmaları gündeme getirmek istiyoruz: Farklı bir açıdan bakmayı nihayet öğrenmeye başladığımız bu dünya içerisindeki oluşumuzun başka tarzlarını icat etmemiz hâlâ mümkün mü? Kendi labirentlerini oluşturmaya çoktan başlamalarına rağmen, yaşamın yanında yer almak gibi oldukça sade bir zeminde ortaklaşan yeni kritiklerin dolanıklığımızı tesis eden Antroposen Çağı'na direnmemizi mümkün kılan gerçek referans noktaları oldu-

ğunu düşünüyörüz. Çünkü bizim baktığımız yerden, doğayı ve kendimizi yok ediş sürecimizin sona erdirilmesi için kapitalizme doğrudan eklemelenen neo-spiritüalizmin ve diğör kişisel gelişim aygıtlarının gerçök bir dönüşümü talep etmeyen, apolitik mottosu haline gelmiş “doğaya dönüş” mitinden çok daha zengin düşünsel olanakların keşfedilmesinin gerektiğı açıkça görölüyor. Bu diziyle yapmak istediğimiz şey, bir yandan insanın kendi ötekisi olarak konumlandıklarıyla ilişkisinin tarihini eleştirel olarak irdelerken diğör yandan geleceğö açılan yeni eylemsellik tarzlarını düşünsel bir projeksiyon olarak sunabilmektir. Böylece gezegenin krizi içerisindeki insanı veya insan krizinin ortasındaki gezegeni holistik bir yaklaşımla ele alan bu proje ile bugün tam da ihtiyaç duyduğumuz yeni bir düşünme ve olma tarzının etik-politik ufkuna işaret etmek gibi teorik ve pratik bir işlevi yerine getirmeyi umuyoruz.

Çiler Çilingiroğlu-Hüseyin Deniz Özcan